Macbeth în traducerea unui estetician român

Daniela MARȚOLE
Universitatea „Ștefan cel Mare" din Suceava

Abstract: The article deals with one of the Romanian versions of the play *Macbeth*, published in the first half of the 20th century, in the translation of Mihail Dragomirescu, literary theorist and critic. Although he was indebted to the theoretical foundation of the Junimea society, the translator stands out in the Romanian history and criticism for his original theoretical system of integrated aesthetics that rejected any type of determinism in the analysis of literary works. In spite of applying the same theoretical frame to literary works in translation, Dragomirescu's version of *Macbeth* clearly shows a considerable breach between his theoretical assumptions and the translated text as a product.
Keywords: *Macbeth, Romanian translation, Dragomirescu, integrated aesthetics.*

Spre deosebire de ceilalţi traducători ai dramei Macbeth din prima jumătate a secolului al XX-lea, care nu au avut un impact major în cultura deceniilor următoare, Mihail Dragomirescu (1868-1942) a rămas în istoria literaturii române datorită concepţiilor sale de estetică integrală şi a încercării lui de a pune bazele unei ştiinţe a literaturii. Dragomirescu a fost elev şi colaborator al lui Maiorescu şi membru în comitetul de redacţie al revistei „Convorbiri literare", însă, în 1907, decide să se desprindă de doctrina junimistă, alterată acum de tot felul de alte influenţe, cum ar fi cea sămănătoristă, şi îşi înfiinţează propria revistă, „Convorbiri", devenită ulterior „Convorbiri critice". Dragomirescu continuă critica estetică propusă de Maiorescu într-un mod original, sistemul lui conceptual pornind de la refuzul oricărui tip de determinism în analiza operei de artă. În această privinţă, ideologia estetică a lui Dragomirescu se apropie foarte mult de Noua Critică (*New Criticism*), şcoala critică formalistă americană, care consideră că opera literară este autonomă şi autoreferenţială. Este interesant faptul că Dragomirescu îşi definitiva sistemul estetic în anii douăzeci, cam în aceeaşi perioadă în care se contura ideologia noii critici în America, însă construcţia acestui „sistem estetic original, uşor de ironizat dar greu de distrus cu argumentele de care dispuneau ceilalţi critici români ai epocii" [Mănucă, 1967:105-130] începuse cu mult timp înainte. O contaminare cu anumite idei de peste ocean ar fi fost posibilă deoarece, spune Dan Mănucă, „Vârfurile junimiştilor sînt la curent, de asemenea, cu literatura nord-americană" [Mănucă, 2008]. În opinia lui Dragomirescu, opera literară demnă de a fi obiectul cercetării bazate pe sistemul dezvoltat de esteticianul român este capodopera, creaţie a geniului care, singură, poate duce la realizarea completă şi adevărată a frumosului. Deşi căzut în desuetudine, sistemul estetic al lui Dragomirescu face în continuare obiectul multor lucrări de specialitate.

BDD-A26619 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:58 UTC)

Ideile lui Dragomirescu prezintă interes pentru cercetarea noastră deoarece, în lucrarea sa, *Ştiinţa literaturii* (1926), publicată la numai un an de la apariţia traducerii dramei *Macbeth*, criticul atinge problema traducerii lui Shakespeare în limba română şi constată, în mod pertinent, efectul estetic diferit pe care îl produce o operă dramatică jucată pe scenă, faţă de textul aceleiaşi piese, supus rigorilor lecturii: „ceea ce în liniştea cititului în gînd se poate cumpăni şi cîntări, la reprezentaţie e aproape de neluat în seamă. Dar aceasta nu însemnează că am gustat pe Shakespeare, dacă l-am preţuit numai din punct de vedere teatral. Şi nu se poate zice, deci, că, dacă Shakespeare produce un mare efect la reprezentaţie în traducere, printr'aceasta am luat cunoştinţă de *tot* efectul pe care ni l-ar putea produce" [Dragomirescu, 1926:290]. Criticul aplică *teoria capodoperei* şi textelor în traducere şi constată că, atunci când traducătorul, oricât ar fi de talentat, nu posedă genialitatea creatoare a autorului textului sursă, el nu va putea folosi acea intuiţie completă care fundamentează orice capodoperă, iar opera rezultată se va baza pe o intuiţie imperfectă şi, prin urmare, va da formă unei traduceri nereuşite. O bună traducere, însă, spune Dragomirescu, „este totdeauna un alt original – sau în orice caz – *o capodoperă de transpunere*. Un bun traducător, neputând reda armonia sonoră a originalului, creează în limba lui *o nouă armonie sonoră*, care, firește, dă o altă nuanţă fondului originalului" [Dragomirescu, 1926:290].

Analiza textului traducerii sale va dovedi în ce măsură criticul atinge în practică dezideratele sale teoretice. Traducerea dramei *Macbeth* este publicată în 1925, după ce publicase traducerile pieselor *Romeo şi Julieta* şi *Othello* în 1922, respectiv 1923, la Editura Literară a Casei Şcoalelor, pe copertă având menţiunea „ în forma originală".

A. La nivel grafic remarcăm notarea lui u final neaccentuat la auxiliarul de viitor de persoana I singular, dar şi în alte cazuri: *voiu cinsti, voiu cădea* (p. 19), *noroiu* (p. 27), *junghiu* (p. 33), *ascultaiu* (p. 35), *rasboiu* (p. 45), *pătaiu* (p. 53), *curăţaiu* (p. 54), *raiu* (p. 57). Sunetul [î] este notat cu grafemul *î* atât în poziţie iniţială, cât şi în poziţie mediană şi finală, inclusiv la prezentul verbului *a fi*: *surîzînd, avîntînd* (p. 6), *sînt* (p. 18). Sunetul [ă] este notat în câteva cazuri, cu grafemul *â*, în poziţie finală: *înfruntâ* (p. 6), *aflâ* (p. 13), *intrâ* (p. 32). Cratima şi apostroful sunt folosite în alternanţă pentru a marca elidarea unui sunet sau pentru a lega formele pronominale neaccentuate de alte cuvinte. Observăm, de această dată, o frecvenţă mai mare a folosirii apostrofului pentru a marca elidarea unui sunet: *pîn'ce, pîn'la fumegă'n măcel,toată'ncrederea'n călcîie, scalde'n singe, cu'ndoită'ncărcătură, isbiră'n duşman* (p. 7) şi a cratimei pentru a lega formele verbale sau pronominale neaccentuate enclitice şi proclitice sau pentru a nota pronunţarea împreună a două cuvinte: *bine- i rău , să-i, ce-i* (p. 5), *nu-l descusu, nu-i înfipse, să-şi pună* (p. 7), *de-abia, şi-oameni, pe-un vultur, fost-au* (p. 7). Aceasta ar putea fi o normă unitară dacă nu ar fi excepţia câtorva forme ca *v'o pretinde* (p. 12), *v'aţi însuşit* (p. 13), *m'au întîlnit, m'au încredinţat* (p. 20). Vocala accentuată este notată prin accent grav la verbele la imperfect şi perfect simplu: *vorbìi* (p. 17), *avù* (p. 21), *făcù* (p. 28), *erà* (p. 32), *mulţumìi* (p. 32). Alte cuvinte care conţin o vocală marcată cu accent ajută la menţinerea ritmului iambic al versurilor: *Hècatei* (p. 34), *amîndoròra* (p. 38), *dùşman* (p. 53), *sîntèm* (p. 71). Ca dovadă, substantivul propriu *Duncan* apare, după caz, accentuat *D**ù**ncan* (p. 22, 66) dar şi *Dunc**à**n* (p. 48, 49, 74). Unele cuvinte se scriu cu consoana dublă: *înnebunim* (p. 36), *înnăuntru* (p. 40), *înnorat* (p. 75).

B. La nivel fonetic:

- fonetismul **é** pentru **ĭé** în cuvinte ca *ese* „iese"(p. 6), *tae* (p. 7), *călcîe* (p.7), *epure* (p. 7), *perit* (p. 13), *peire* (p. 57), *periţi* (p. 82), *încaeră* (p. 14), *ertare* (p. 16), *eri* (p. 32), *peliţa* (p. 45)

BDD-A26619 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:58 UTC)

femee (p. 44), motivat de raţiuni etimologice, se extinde şi la cuvinte de alte origini ca:*scăet* (p. 5) de la *scai*<sb.çkalj, *băete* (p.31, et. nec.), *odae* (<turc. oda, p. 36); excepţie fac cuvintele *fierul*(p. 22), *fierbi* (p. 75), *piept* (p. 100), formele de conjunctiv *să piei* (p. 82) şi imperativ singular *piei* (p. 104);

- prezenţa formelor cu epenteza lui *i*:*mîine* (p. 52), *cîini* (p. 55);

- păstrarea lui *e* în *deseară* (p. 51);

- preferinţa grafică pentru **s** surd înaintea unei alte consoane sonore, în cuvinte în care ulterior s-a produs asimilarea şi înainte de **m** şi **n**: *răsvrătirea* (p. 6), *sbucni* (p. 7), *isbândă* (p. 13), *răsvrătiţii* (p. 13), *sbîrlesc* (p. 16) *sgudue* (p. 16), *isbînzi* (p. 18), *besna* (p. p. 19), *svîrl* (p. 27), *îndrăsni* (p. 28), *sburat* (p. 28), *isbutim* (p. 28), *sgomot* (p. 30), *sbătut* (p. 56), *răsboiu* (p. 48), *sgripţuroaice* (p. 71), *svon* (p. 86), *sdraveni* (p. 90), *sgîrcit* (p. 93), *sdrobi* (p. 93), *isgoni* (p. 95), *desmint* (p. 96). O altă consoană în aceeaşi situaţie este **c** în *jicnesc* (p. 91). Excepţie face cuvântul *groaznic* (p. 42) şi *groaznice* (p. 47);

- forma asimilată *turburi* (p. 42), *turbură* (p. 68), *turbura* (p. 95);

- forma asimilată *inimic* (p. 72), folosită în text ca să rimeze cu *nimic;*

- consoana **s** are timbru dur în *săr* (p. 19) şi *ţeasă* (p. 78), însă apare cu timbru moale în *aseamăn* (p. 42); tot timbru moale are **ş** în *şea* (p. 27) şi **ţ** în *oţelul* (p. 7) şi *ţeasă*(p. 78);

- forma velarizată după j dur în *mânjăşti* (p. 37);

- consoana **r** are timbru moale în *sufere* (p. 46, 75), *înstreinează* (p. 98), *streinătăţi* (p. 124) iar **p** apare, de acemenea, cu timbru moale în *mi'acoper* (p. 122);

- un exemplu surprinzător de africatizare a dentalei **t**: *mişci din cap* (p. 67), o posibilă reminiscenţă a sistemului grafic de dinainte de 1900, folosit de Carp, care presupunea notarea grupului de sunete [şt] prin *sc*;

C. Nivelul morfologic:

În cazul substantivului remarcăm adaptarea morfologică a unor nume englezeşti proprii şi comune: *Kerni, Gallowglaşi* (p. 6), *Engliteră* (p. 100), *măritethane* (p. 41), *thani* (p. 124). Substantivele *fiinţă, vrăjitoare* şi *treabă* apar cu forme de plural în **–i**: *fiinţi* (p. 13), *vrăjitori* (p. 53, dar şi *vrăjitoare,* p. 70), *trebi(le)* (p. 103). În primele două cazuri ar putea fi vorba de încercarea traducătorului de a evita prelungirea versului, care şi aşa are 11 silabe: „Să/ fi/e'n/tr'a/de/văr/ fi/inţi/ de-a/ces/tea?" (p. 13), „Pe/ vră/ji/tori,/ cînd/ mă/ nu/mi/ră/ re/ge". Al treilea exemplu, însă, face parte dintr-un fragment în proză.

Forma de superlativ absolut a adjectivului se realizează cu adverbul *prea*: *prea hrănită* (p. 21), *prea încrezut* (p. 71), *prea tineri* (p. 71), *prea evlaviosul rege* (p. 74), *prea groaznica poveste* (p. 99), *prea buna Engliteră* (p. 100). Am identificat o formă, astăzi comună în argoul contemporan, realizată cu ajutorul unui substantiv postpus cu valoare adverbială, care funcţionează ca un intensificator, *beat burete* (p. 29).

Articolul posesiv genitival pare să aibă formele de astăzi: *prolog al viitoarei mele slave* (p. 15), *al nerecunoştinţei greu păcat* (p. 18), *aripă a răsplatei* (p. 18), însă am identificat şi forma neacordată *a grijii ghemuri* (p. 36). După cum se va vedea în secţiunea dedicată sintaxei, dezacordul este un fenomen frecvent la Dragomirescu.

Pronumele şi adjectivul demonstrativ apar atât cu formele consacrate de tradiţia literară, *acest ton* (p. 13), *minunea aceasta* (p.20), *aceste'ndatoriri* (p. 18), cât şi cu forme mai apropiate de cele latineşti: *ăst than* (p. 9), *ăst pîrlog* (p. 13), *ăst om bun* (p. 55), *astă seară* (p. 58), *de-ăi care jură* (p. 88).

BDD-A26619 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:58 UTC)

Pronumele şi adjectivul nehotărât compus cu *ori* apare cu formele *orişcare* (p. 38), *ori ce* (p. 92) sau cu formele cu sincopa vocalei *i*marcată cu apostrof: *or'ce* (p. 106), *or'şice* (p. 91, 109), *or'cîte* (p. 16, 92).

Pronumele relativ *care* este invariabil în funcţie de gen şi număr. Pronumele negativ *nimeni* apare cu forma *nimenui* şi *nimenea* (p. 45). Adjectivul negativ compus cu *nici* se scrie legat: *nicio frică* (p. 53), *niciun fiu* (p. 53).

Remarcăm procedeul folosirii formelor neaccentuate enclitice ale pronumelui personal cu valoarea adjectivului pronominal posesiv care, însă, nu are aceeaşi frecvenţă ca în textul lui Ştefănescu: *stăpînu-ţi* (p. 21), *iubirea-i* (p. 25), *ocrotirea-mi* (p. 25), *stăpîna-ţi* (p. 33).

În cazul verbului, remarcăm folosirea frecventă a perfectului simplu: *vorbirăţi*(p. 12), *fu, îmi spuse* (p. 17), *făcu, cutezaşi* (p. 28), *auzişi, pusei, auzii, vorbişi* (p. 35), *venişi* (p. 39), *ţinuşi* (p. 90). Verbele *a da* şi *a sta* apar la conjunctiv şi la imperativ cu formele *să dee* (p. 25)şi, respectiv, *stee* (p. 114). La perfect simplu forma verbului *a da* este *dete* (p. 15, 100). La imperfect verbul *a sta* are forma *stam*. Verbul *a trimite* apare cu forma *trimet* (p. 70). Forme iotacizate prezintă doar verbele *a veni, a pieri şi a vedea* : *să viu* (p. 42), *să vie* (p. 52), *eu viu* (p. 57), *în curînd viu iarăşi* (p. 86), *să se vază* (p. 39) *să piei* (p. 82), *piei* (p. 104). În cazul lui *a pieri* forma *pier* este recomandată, pentru Muntenia, încă din 1835 [Costinescu, 1979:70].

Am mai identificat două forme verbale la modul prezumptiv, compuse dintr-o formă specifică stilului oral, cu afereza auxiliarului *a vrea* : *Fireşte*, ***ăi avea*** *la tine şi ceva basmale* (p. 39), *doar* ***n'ăţi fi*** *nesăţiosul vultur* (p. 93). Velarizarea vocalei, care s-ar putea justifica în al doilea caz prin rostirea dură a consoanei **n,** nu se explică în primul exemplu.

D. La nivel sintactic remarcăm numărul mare de fenomene ce ţin de limba vorbită, fapt surprinzător la o personalitate a culturii române cu un impact atât de mare asupra unor oameni de cultură ai timpului său:

1. „semne ale cinstirii [...] va'mpodobi" (p. 19),
2. „unei fapte ce perii mi-i sbîrlesc" (p. 16),
3. „fusese cumpăraţi" (p. 49),
4. „şi toţi care jură şi minte trebuie spânzuraţi?" (p. 88),
5. „mulţi tovarăşi vrednici se sculase" (p. 99),
6. „n'are să mi se cureţe mîinele niciodată" (p. 105),
7. „Nici toate parfumurile Arabiei n'are să mai poată frăgezi mânuţa asta." (p. 105),
8. „Nimenea să nu mai dea crezare dracilor […] ce pentru-auz îşi ţin ce au promis,/ Şi-o face praf pentru nădejdea noastră."(p. 121).

Aceste fenomene fac, într-un fel, parte din stilul traducătorului şi, drept dovadă, stă un comentariu ironic al lui Lovinescu, fost student al lui Dragomirescu: „după ce a istovit toate resursele esteticei integrale în analiza unei poezioare elementare, constată, cu uimire, că d. Dragomirescu îşi închipuie că poetul a urat ‚păsărelelor' ‚noapte bună!', că a zis ‚florilor', dormi în pace!' (ca şi cum Eminescu ar fi putut ca d. Dragomirescu face greşeli de acord […])" [Lovinescu, 1926:156]. Ion Gheţie menţionează predilecţia, în perioada de până 1960, pentru acordul prin atracţie [Gheţie, 1968:204], pe care l-am identificat în exemplele 1,2, 4 şi 5 citate mai sus.

Complementul indirect construit cu prepoziţia *la* este folosit şi de Dragomirescu în locul complementului în dativ: „să-nchid *la ucigaşi* eu însumi poarta" (p. 26), „*la toţi* zic bine-aţi venit" (p. 63), „drag şi sănătate *la toţi*" (p. 68), „*la toţi*, deci, noapte bună" (p. 69), „plătesc *la toţi*" (p. 123), „mulţumesc *la toţi*" (p. 124). Mioara Avram consideră că această construcţie prepoziţională este astăzi un „echivalent cvasigeneral" pentru complementul în

BDD-A26619 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:58 UTC)

dativ, însă folosirea ei este „populară şi familiară în cele mai multe situaţii" [Avram, 1986:300]. Pe de altă parte, Ion Gheţie afirmă că, în prima jumătate a secolului al XX-lea, construcţiile cu prepoziţie aveau o frecvenţă mai ridicată şi abia în a doua jumătate a secolului vorbim de „exprimarea predilectă a unor complemente indirecte prin dativul numelor" [Gheţie, 1968:204]. Am notat şi o formă în dativ: „cu drag zic tuturora noapte bună" (p. 69), motivată, presupunem, de folosirea, pe aceeaşi pagină, cu doar patru rânduri mai sus în text, a construcţiei cu acuzativul, menţionate anterior.

Am identificat o structură de substituţie cu *o neutral* [Tamba Dănilă, 2002-2003:65-74][1]: „Cu bătăile-ţi,/ pe Duncan scoală-l tu! Aş vrea *s-**o poţi***" (p. 39). O a doua structură, care la prima vedere ar putea părea similară cu prima, decurge, de fapt, din atribuirea greşită de conţinut lexical auxiliarului *will,* pe care traducătorul îl confundă cu verbul lexical *will* "to wish, desire, like". În dialogul: "*Macbeth*: Fail not our feast. *Banquo*: My Lord, I will not." (III.1.58), tradus de Dragomirescu: „Nu uita ospăţul!/*N'**o** vreau*, stăpâne." (p. 52), replica lui Banquo conţine o elipsă, folosită pentru a evita repetiţia, formularea completă fiind: *I will not fail your feast.* „Nu voi lipsi de la ospăţul vostru". În cazul de faţă, conţinutul semantic elidat este anticipat de structura verbală precedentă. Traducătorii francezi rezolvă problema prin folosirea verbului *manquer* pentru *fail:* „Ne manquez pas à notre fête/festin (EM). Monseigneur, je n'y manquerai pas./ Je n'y manqerai pas, mon seigneur (FG)" (FVH, 43; FG, 406; EM, 443), pe care îl reiau, la timpul viitor, în răspunsul lui Banquo şi prin substituirea lui *à notre fête/festin* cu pronumele adverbial *y*.

Deşi, în cuvintele lui Iorgu Iordan, „vorbirea ‚scurtă' este, în anumite condiţii, mai expresivă, mai viguroasă" [Iordan, 1947:433], o structură eliptică în textul lui Dragomirescu „mai mort,/de-abia avu răsuflet să ne-o spună" (p. 21) este departe de a obţine efecte estetice semnificative, chiar dacă este un act de voinţă, motivat de raţiuni metrice, şi nu o simplă neglijenţă. Structura comparativă, intolerabilă în limba română, este obţinută, credem, prin omiterea unor elemente din locuţiunea adjectivală *mai mult mort decât viu* un echivalent foarte potrivit, de altfel, pentru redarea sensului dintextul sursă *almost dead for breath* „aproape fără suflare".

E. Nivelul lexical:

La nivel lexical traducerea lui Dragomirescu ne oferă, ca şi celelalte două traduceri precedente din secolul al XX-lea[2], o paletă largă de termeni învechiţi, populari şi regionali, cei mai mulţi de origine slavă şi turcă, dar şi câteva neologisme de sorginte franceză. Ordonăm termenii identificaţi după criteriul etimologic:

a. **Termeni de origine slavă**:

branişte (p. 5) (<bg. branište) (reg. şi înv.) „moşie domnească folosită ca păşune sau ca fâneaţă", ***scăet*** (p. 5)(<scai<sb čkalj;cf. lat*squaleus+-et) substantiv colectiv de genul lui *brădet, făget,**hîd*** (p. 11) „foarte urât, slut"(cf. ucr. hyd), ***prididi*** (p. 14) (În DEX pop. şi fam) „ a duce cu bine la capăt"(<sl. prědati), ***osanale*** (p. 14)(<sl. osanna), ***opaiţă*** (p. 115) „ lampă mică, primitivă" în text folosit cu sensul „lumânare"(sl. opajecĭ), ***cuptoroşit*** (p. 6) (reg.) de la *coptoroşi* „a săpa, a roade", (contaminare între coptorî şi găunoşi) „Cuptoroşit de mii de stricăciuni ce'n el roesc" pentru "the multiplying villanies of

[1] Pentru o discuţie terminologică privitoare la *o neutral*, vezi Elena Tamba Dănilă.
[2] Traducerea lui C.A. Ştefănescu din 1912 şi cea a lui A. Stern, din 1922.

BDD-A26619 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:58 UTC)

Nature do swarm upon him" (I.2.26) (<copcă<bg. kopka), ***bolişte*** (p. 114) reg. „epidemie, molimă" (<sl. bolĭ), ***neică*** (p. 40) (pop.) „nene", folosit de Dragomirescu în replica lui Macduff către portar pentru *friend* (<bg. Nenja, sb. nena);

b. **Termeni de origine turcă**[3]:

hal (p. 6)(<turc. hal) „stare rea", ***şaică*** (p. 10) (înv. şi pop.) „ambarcaţiune cu vâsle sau cu vele, cu fundul plat, folosită la transportul mărfurilor; (reg.) „luntre cu o singură vâslă folosită la pescuit" (turc. şayka, bg. Šaika, sb.šajka), ***olăcar*** (p. 14), (înv. şi reg.) „curier" (<turc. ulak+-ar), ***vechil*** (p. 25) „logofăt, vătaf"(< turc. vekil). Dragomirescu îl foloseşte pentru *servant,* ***ciubuc*** (p. 24) „ornament dreptunghiular sau curbat în relief pe perete, pe tavan, etc." (<turc.çubuc), ***boia*** (p. 45) (reg.) „vopsea" (<turc. boya), ***şart*** (p. 49) „rânduială, uzanţă, tradiţie, datină" (<turc. şart), ***palanca*** (p. 79) „ (pop) doborât la pământ" (<turc. şi pol palanka, magh. palánk);

c. **Termeni de origine latino- romanică**:

năerească (p.9) „nevasta unui năier" (cum apare la Stern) (<naie+-ar+-easă), ***senior*** (11), ***daurit*** (p. 27) (înv.) „aurit" şi ***să dauresc*** folosit prin extensie, cu sensul „a mânji", ***junghiu*** (p. 33) folosit ca sinonim al lui ***pumnal*** (p. 37), **asuda**(p. 39), ***iţar*** (p. 40) „pantaloni ţărăneşti lungi şi strâmţi" (de la *iţă*<lat. licia), ***alcov*** (p. 34) , ***am mas***(p. 42) de la *a mânea* (înv. şi pop.) „a rămâne, a dormi undeva peste noapte", ***vântoaie*** (p. 42) (reg.) „vântoasă", ***periciune*** (p. 45) „moarte", ***prepus*** (pop.) „bănuială, suspiciune", ***ilot*** (p. 62) „ (în vechea Spartă) sclav al statului" pentru *slave* (fr. ilote), ***echioc*** (p. 116) „echivoc", ***a se sinucide*** (p. 124), ***justiţia*** (p. 26)***, paricid*** (p. 52)***, prudenţă*** (p. 79)***, principe*** (p. 97), ***ud*** (p. 41) pentru „urina", ***hirurg*** (p. 8), ***hirurgie*** (p. 97);

d. **Termeni de alte origini**:

ştafetă (p. 25) (în DEX înv.) „curier special care ducea scrisori sau mesaje urgente (< germ. Stafette, it. Staffetta, fr. estefette), ***moştean*** (p. 95) (înv. şi reg.) „moştenitor"(cf. moşnean, moşteni şi alb. moşatar), ***dudău*** (p. 109) „bălării" (<magh dudva), ***hăbuci*** (p. 111) „a strica, a rupe, a distruge"(et. nec).

În ciuda unui număr mare de termeni regionali, traducerea este fluentă, fără complicări inutile ale sensului şi destul de apropiată de textul sursă, cum se poate vedea în fragmentul de mai jos (replica lui Macbeth către vrăjitoare, în peştera Acheronului):

[3] Am inclus în această listă şi cuvintele cu etimologii multiple, pentru care, însă, originea din limba turcă era trecută pe primul loc în dicţionar.

BDD-A26619 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:58 UTC)

I conjure you, by that which you profess, (Howecer you come to know it) answer me: Though you untie the winds, and let them fight Against the churches:though the yesty waves Confound and swallow navigation up: Though bladed corn be lodg'ed, and trees [blown down, Though castles topple on their warders' heads: Though palaces and pyramids do slope Their heads to their foundatiuons: though the [treasure Of Nature's germen, tumble all together, Even till destruction sicken: answer me To what I ask you.(IV.1.76)	Pe însăşi dar puterea ce vă ţine (Şi-n or'ce chip voi aţi putea s'o ştiţi) Răspundeţi-mi, vă rog. De-aţi dezlega Furtuni, ca să se bată cu biserici; De-aţi înneca corăbiile'n mare, De-aţi dărîma palancă grîne'n spic; De-aţi smulge codri şi de-aţi prăbuşi Castelele pe capul păzitorilor; De-aţi răsturna palate, piramide Cu vîrfurile lor în temelii; Şi de-aţi sdrobi puterile naturii Pîn ce stricarea s'ar opri de scîrbă [numai, - Răspunde-ţi-mi la tot ce vă întreb .(p. 79)

Dragomirescu traduce în versuri albe, încercând să păstreze pentametrul iambic din textul lui Shakespeare. Uneori versurile au cinci picioare metrice şi o a unsprezecea silabă, atonă. În acest sens anglistul Petre Grimm afirma, vorbind despre traducerea lui Rosetti din Byron: „cuvintele româneşti sânt mai lungi (de multe ori chiar mult mai lungi) decât cele englezeşti, aşa încât pentru astfel de traduceri[4]nu este decât alternativa de a lungi versul sau de a înmulţi numărul versurilor" [Grimm, 1924:284-377, 304].

Discuţia pe care universitarul ieşean I. Botez [Marţole, 2015:38-46][5] o are pe baza cuvântului *polignit* în traducerea lui A. Stern s-ar putea relua aici în jurul expresiei sinonime *a dărîma palancă*. Cuvinte ca *şaică, cuptoroşit, opaiţă, năereasă, vântoiaie, periciune* cu siguranţă nu contribuie la recrearea aceloraşi „rezonanţe armonice ale originalului care ne trezesc[…] infinitul timpului şi spaţiului" [Dragomirescu, 1926:237], după cum traducătorul însuşi se exprima. Considerăm că folosirea atâtor cuvinte şi forme regionale este paradoxală la un om de cultură care a părăsit revista „Convorbiri literare", printre altele, şi din cauza infuziei de idei sămănătoriste. Pe de altă parte însă, notăm folosirea pentru prima dată, în istoria traducerilor româneşti ale acestei drame, a unor cuvinte cum ar fi *comun* în *duşmanul comun al omului* (p. 53), tradus de ceilalţi prin *obştesc* sau *s'a sinucis* (p.124), redat până la Dragomirescu prin: „*s'a derîpănat* cu însu'şi mîna sa" (ŞB, 138), „ce însuşi, cum aud, *şi'a rêdicat viaţa*" (PPC, P. 108), „cu mâna'i însăş *vieaţa şi'a curmat*" (AS, 122), „*şi-a ridicat vieaţa*" (CŞ, 78).

Deşi vorbeşte de *capodopere de transpunere* criticul este de părere că traducerea este, din capul locului, o producţie inferioară: „forma originală, cuvintele, armonia, simetria, rezonanţa lor în păturile inconştiente ale sufletului nostru au într'însele ceva, care pun[6] în relief acea imponderabilă armonie fermecătoare a elementului mistic, pe care zadarnic am căuta-o în traducere" [Dragomirescu, 1926:288]. Conform acestei teorii, orice traducător este condamnat, chiar *ante factum*, la eşec. Fără a fi o „lucrare a geniului" traducerea lui Dragomirescu, departe de a fi un eşec, este cea mai bună variantă a piesei, în limba română, de la începutul secolului al XX-lea.

---

[4] Este vorba de traducerile în versuri albe în pentametru iambic.

5 Am discutat pe larg receptarea traducerii lui A. Stern în articolul *Ethnic Bias in the Reception of Adolph Stern's Translations of Hamlet and Macbeth*, publicat în revista „Messages, Sages and Ages" Volumul 2, Nr.1, 2015, 38-46.

[6] Dezacord în original.

BDD-A26619 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:58 UTC)

BIBLIOGRAFIE

Avram, Mioara, 1986. *Gramatica pentru toți*, Editura Academiei, Bucureşti.

Costinescu, Mariana, 1979. *Normele limbii literare în gramaticile românești*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti.

Dragomirescu, Mihail, 1926. *Ştiinţa Literaturii* Volumul I, Editura Institutului de Literatură, Bucureşti.

Gheţie, Ion, 1978. *Istoria limbii române literare*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.

Grimm, Petre, 1924. „Traduceri şi imitaţiuni româneşti după literatura engleză" în *Dacoromania*, anul III, 1923, publicat la Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul", pp. 284-377.

Iordan, Iorgu, 1947. *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor"*, Editura Socec & Co., Bucureşti.

Lovinescu, Eugen, 1926. *Istoria literaturii române contemporane, vol II, Evoluția criticei literare,* Editura Ancora, Bucureşti.

Mănucă, Dan, 1967. *Sistemul estetic al lui Mihail Dragomirescu (Perioada 1893-1915),* în „Anuar de lingvistică și istorie literară", Tom XVIII, pp. 105-130.

Mănucă, Dan, 2008. *Modelul junimist,* în „România Literară", nr. 48.

Marţole Daniela, 2015. *Ethnic Bias in the Reception of Adolph Stern's Translations of Hamlet and Macbeth*, în „Messages, Sages and Ages" Volumul 2, Nr.1, 38-46.

Shakespeare,William, 1925. *Macbeth: tragedie în cinci acte*, Bucureşti, Editura Casei Şcoalelor.

Shakespeare, William, 1994. *Macbeth,* PenguinBooks, London.

Tamba Dănilă, Elena*,* 2002-2003. *Pronominalele o neutral și o etic în limba română,* în „Anuar de lingvistică și istorie literară", Tom XLII-XLIII, pp. 65-74.

BDD-A26619 © 2016 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 13:29:58 UTC)